

Αρχαίο Περιβάλλον και Παλαιοοικονομία - ΑΠΡ 200

(Μάθημα επιλογής 6ου και 8ου εξαμήνου – 3 ώρες διδασκαλίας την εβδομάδα)

Το μάθημα επιχειρεί να προσεγγίσει τη πολύπλευρη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον στην αρχαιότητα μέσω της μελέτης των βιοαρχαιολογικών καταλοίπων (οστά, σπόροι, γύρη κ.α.), τα οποία, στην Ελλάδα, μέχρι πριν λίγα χρόνια αποτελούσαν παραγνωρισμένα αρχαιολογικά ευρήματα. Στόχος του μαθήματος είναι να κατανοήσουν οι φοιτητές τις δυνατότητες των προσεγγίσεων της αρχαιολογίας του περιβάλλοντος, να αποκτήσουν εξοικείωση με τις τεχνικές πεδίου και τη σχετική βιβλιογραφία, ώστε να την εντάξουν στο μέλλον, εύκολα και αποτελεσματικά, στην αρχαιολογική τους πρακτική. Επίσης το μάθημα θα παρέχει βασικές γνώσεις σε όσους φοιτητές επιλέξουν να εντρυφήσουν περαιτέρω στο θέμα.

Πιο συγκεκριμένα οι φοιτητές θα κατανοήσουν τις βασικές αρχές της αρχαιολογίας του περιβάλλοντος, των πιο κοινών της μεθόδων και των δυνατοτήτων της κάθε μίας, μέσα από παραδείγματα έρευνας στην Ελλάδα και αλλού. Θα εξεταστούν ζητήματα που αφορούν στη διατήρηση των βιοαρχαιολογικών καταλοίπων στο αρχαιολογικό αρχείο και στις μεθόδους συλλογής τους, και θα παρουσιαστούν οι μέθοδοι και τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται για τη μελέτη τους. Επίσης θα επιχειρηθεί να αναδειχθούν ζητήματα παλαιοοικονομίας και τα σχετικά με αυτήν θεωρητικά μοντέλα που καθόρισαν την έρευνα μέχρι σήμερα, με απώτερο στόχο την προσέγγιση και την κατανόηση μοτίβων ανθρώπινης συμπεριφοράς στις προϊστορικές κοινωνίες. Το μάθημα θα αναφερθεί επίσης στην ιστορία της αρχαιολογίας του περιβάλλοντος και σε μελέτες που σφράγισαν τη φυσιγνωμία της, αλλά κυρίως θα εστιάσει στα θέματα που την απασχολούν σήμερα. Επίσης θα γίνουν συνδέσεις με παράλληλους ερευνητικούς χώρους, όπως η Περιβαλλοντική Ιστορία, η Οικολογία και η έρευνα γύρω από θέματα αειφορίας, καταδεικνύοντας τη σημασία της αρχαιολογίας του περιβάλλοντος σήμερα.

Η εξέταση του μαθήματος θα γίνει γραπτώς και όσοι φοιτητές ενδιαφέρονται θα έχουν την δυνατότητα να ενισχύσουν τον βαθμό τους με την εκπόνηση μικρής εργασίας.

Αναμενόμενα αποτελέσματα του μαθήματος

Μέσα από αυτό το μάθημα οι φοιτητές θα είναι σε θέση να :

- 1) περιγράψουν τους φυσικούς και πολιτισμικούς μηχανισμούς που οδηγούν στην περιβαλλοντικές αλλαγές.
- 3) να αναγνωρίσουν, να περιγράψουν και να εξηγήσουν τη χρήση και τα οφέλη των διάφορων μεθόδων πεδίου της αρχαιολογίας του περιβάλλοντος.
- 4) να γνωρίζουν το εύρος των αρχαιοβοτανικών, ζωοαρχαιολογικών και άλλων τύπων δεδομένων, και τα θέματα που μπορούν να φωτίσουν.
- 5) να κατανοούν την αρχαιοβοτανική, ζωοαρχαιολογική, ισοτοπική και γεωαρχαιολογική βιβλιογραφία.

- 6) να έχουν εποπτεία των βασικών παλαιο-οικονομικών μοντέλων που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα στην περιοχή της Ελλάδας.
- 7) να έχουν μια βασική κατανόηση του τρόπου που συνδέονται αρχαιο-περιβαλλοντικά και παλαιο-οικονομικά στοιχεία μέσα από την ανάλυση συγκεκριμένων πρότυπων μελετών.
- 8) να έχουν προβληματιστεί για το πώς το αρχαιο-περιβάλλον και η παλαιοοικονομία σχετίζονται με τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις του σήμερα.

Υλικό μελέτης

Δεν υπάρχει ένα μοναδικό εγχειρίδιο για αυτό το μάθημα. Εκτός από τις διαλέξεις και τις συζητήσεις στην τάξη, οι φοιτητές καλούνται να επιβεβαιώνουν όσα έμαθαν και να εμβαθύνουν τη γνώση τους μέσα από τη μελέτη άρθρων, κεφαλαίων μονογραφιών και σημειώσεων για ορισμένα θέματα, στη βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου ή στο e-class. Αν και γίνεται προσπάθεια να χρησιμοποιηθούν όσο το δυνατόν περισσότερες δημοσιεύσεις γραμμένες ή μεταφρασμένες στα Ελληνικά, αυτό δεν είναι πάντα εφικτό. Κάποια από τα προαπαιτούμενα αναγνώσματα θα είναι σε άλλη γλώσσα, κυρίως στα αγγλικά.

Περίγραμμα παραδόσεων

- Εβδομάδα 1 Αρχαιολογία του περιβάλλοντος και Παλαιο-οικονομία: δύο ερευνητικοί χώροι με πολύ ρευστά όρια.
Εισαγωγή και περίγραμμα του μαθήματος.
- Εβδομάδα 2 Ο Χρόνος και ο Χώρος.
Μέθοδοι χρονολόγησης και το μεταβαλλόμενο τοπίο (στοιχεία γεω-αρχαιολογίας).
- Εβδομάδα 3 Η αρχαιολογία του περιβάλλοντος στο πεδίο.
Μέθοδοι συλλογής δεδομένων.
- Εβδομάδα 4 Ανασυνθέτοντας το φυτικό φυσικό περιβάλλον: ο μικρόκοσμος.
Ανάλυση γύρης (παλυνολογία), φυτολίθων και διατόμων.
- Εβδομάδα 5 Ανασυνθέτοντας το χερσαίο ζωικό φυσικό περιβάλλον: ο μικρόκοσμος.
Ανάλυση καταλοίπων εντόμων, πουλιών, μικροθηλαστικών.
- Εβδομάδα 6 Φυσικό και ανθρωπογενές χερσαίο περιβάλλον: τα φυτικά κατάλοιπα
Ανάλυση σπόρων (αρχαιοβοτανική) και ανθράκων (ανθρακολογία).
- Εβδομάδα 7 Φυσικό και ανθρωπογενές χερσαίο περιβάλλον: τα ζωικά κατάλοιπα.
Ανάλυση οστών μεσαίου και μεγάλου μεγέθους θηλαστικών (ζωο-αρχαιολογία).
- Εβδομάδα 8 Φυσικό και ανθρωπογενές θαλάσσιο περιβάλλον: τα ζωικά κατάλοιπα.
Ανάλυση οστών ψαριών και θαλάσσιων μαλακίων (ζωοαρχαιολογία).

- Εβδομάδα 9 Φυσική, Χημεία και Γενετική στην υπηρεσία της αρχαιολογίας του περιβάλλοντος.
Ακτινογραφίες, ανάλυση λιπιδίων, ισοτόπων και DNA.
- Εβδομάδα 10 Πίσω στην αρχή: περιβαλλοντική αρχαιολογία ή παλαιο-οικονομία;
Θεωρητικά παλαιο-οικονομικά μοντέλα και το θέμα του προσδιορισμού των ορίων της επιστήμης
- Εβδομάδα 11 Περίπτωση μελέτης 1: σύνθεση διαφορετικών αρχαιο-περιβαλλοντικών και παλαιο-οικονομικών δεδομένων.
Η περίπτωση του Ακρωτηρίου στη Σαντορίνη.
- Εβδομάδα 12 Περίπτωση μελέτης 2: σύνθεση ομοειδών αρχαιο-περιβαλλοντικών και παλαιο-οικονομικών δεδομένων.
Η αλιεία και η συλλογή οστρέων στο Αιγαίο της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ.
- Εβδομάδα 13 Η περιβαλλοντική αρχαιολογία και παλαιο-οικονομία στο παρόν και στο μέλλον.
Η συμβολή της αρχαιολογίας του περιβάλλοντος στη λύση σύγχρονων προβλημάτων (αναζήτηση της περιβαλλοντικής προστασία και αειφορίας).
(Επίσης Αξιολόγηση μαθήματος, προετοιμασία εξετάσεων, γενικός σχολιασμός).